

DISCONFORT

... Ți s-a spus de atâtea ori încât ți-a intrat bine în cap: teatrul e o sărbătoare, ca să-ți dovedești respectul îmbracă-te frumos, pregătește-te sufletește să te simți ca și cum ai fi invitată la castelul prințului. De ce n-ai crede-o? Ești dornică de sărbătoare, îți place să mergi la teatru, să te distrezi și chiar să și pînzi un pic, cu condiția ca piesa să se termine bine. În antracț te vei mișca dezinvolt prin foalerul fastuos, luminat a giorno, făcînd schimb de amabilități cu alți invitați și vei fura din cînd în cînd cu

coada ochiului în oglinzile înalte silueta armonioasă, e un eveniment, premiera despre care se vorbește atîta...

Cînd colo, te pomenești într-un alai care rătăcește prin coridoarele întunecate ale unui palat în ruină, din loc în loc siluete încrămenite lîngă zidul umed îți luminează calea cu luminări, nu-ți vei scriși glezna fiindcă aproape de prag veghează bărbați aspri care te apucă energic de mînă și te trec repede peste locul primejdios, văzîndu-te parcă fără să te vadă - privirea lor dusă îți dă

un fior -, ajungi într-un spațiu unde vei șede pe jos, pe o pernă, la doi pași de actori, nu pricepi o lotă din text și totuși te străduiești să auzi fiecare silabă, strania melopee te pătrunde pînă-n rărunchi, o pornești iar și te trezești chiar în sfînta sfîntelor, în buzunarul lateral al scenei, actorii trec pe lîngă tine virtej, atenției să nu te izbească, te ridică pe virfuri, încerci să prinzi cît mai mult din ceea ce se întîmplă, acțiunea își schimbă mereu locul, te ții după ea prin mulțime, ce

stare ciudată, un fel de dureroasă fericire, ca un val care te poartă, te pune din tine însăși, cu toate că ești frântă de oboseală și de încordare, ba te mai dor și picioarele și te cam la cu frig, data viitoare al de gând să-ți pul un pulover și încălțăminte de excursie și o să ai grijă să te plasezi pe latura cealaltă, de acolo perspectiva pare mai generoasă - cum adică, mai vii o dată, vrei să revezi spectacolul?!...

Nu voi continua pe tonul năvliții simulate, uzând de această grațioasă spectatoare ca de o proiecție ideală a categoriei care resimte la maximum contrarierea obișnuințelor. Totuși, cele de mai sus sînt sută la sută adevărate: spectatorul are parte de o bună doză de disconfort, pe care o va resimți desigur diferențiat, în funcție de gradul de familiarizare cu fenomenul teatral și de informația prealabilă, acceptînd-o însă pînă la urmă. Andrei Șerban îl contrazice programatic obișnuințele, începînd cu faptul elementar de a nu-i îngădui să urmărească evenimentele instalat comod în fotoliul rezervat, ci stînd în picioare, ba chiar umblînd destul de mult prin "teritoriile secrete" ale clădirii, și pînă la proba de rezistență - marele pariu al Trilogiei -, aceea de a "decoda" un "mesaj" transmis într-o limbă inaccesibilă. E o experiență complexă, care ne testează deopotrivă, flecăruia dintre noi, disponibilitatea la nou, puterea de concentrare, capacitatea de a primi șocul emoțional și de a-i răspunde spontan și fără prejudecăți.

Miracolul pe care-l trăim este un fel de "ou al lui Columb", căci, într-adevăr, regizorul a făcut o descoperire de o esențială simplitate: ea rezidă în natura relației cu personajele și cu întâmplările. Puținele montări de tragedie antică la care s-au încumetat teatrele românești (mereu monstrate pentru absența lor din repertoriu și mereu eludîndu-le ca pe o fastidioasă obligație) ne deprinseseră să gustăm noblețea verbului, savanta îmbinare dintre monolog și cor, rafinata estetică a austerității; fondul vital, însă, se estompase. De mult nu ne mai gîndeam la Medeea și la Jason, la Clitemnestra și la Eglis, la Electra și la Oreste ca la niște fapte supraumane menite a suporta povara unor suferințe prea omenești, pe care am fi putut să le măsurăm cu măsura trăirilor noastre. Oare desăvîrșirea cuvîntului să fi blocat - straniu paradox! - comunicarea? Andrei Șerban anulează "distanța" aceea conștientivă, cumva protectoare, care ne izola ca un perete de sticlă de lumea pieselor. Sîntem prinși în încheștarea Războiului trolan ca și

cum am fi acolo, în mulțimea tălăzută de năvala Invadatorilor, vedem, auzim și pricepem exact atît cît vede, aude și pricepe orice individ surprins de roștogolirea brutală a tăvălugului Istoriei, nu beneficiem de "perspectiva" care filtrează și răcește impresiile, tensiunea conflictului ne la respirația, lată, la doi pași, dezlănțuirea violenței ucigașe, aceeași, atunci, azi și întotdeauna... Moartea. Jaful. Pustiirea. Exilul. Realizăm brusc ce înseamnă, în fond, dimensiunea tragică, neepurată, nediluată, neînfrumusețată. Misterul și solemnitatea ritualurilor potențează această revelație. Deși nu sesizăm nuanțele semantice ale schimbului de replici, scurt-circuitul ce se produce, zguduindu-ne pînă în ultimă fibră, ne pune în contact cu miezul lucrurilor și ne modifică lăuntric. E însăși dorita, așteptata stare de catharsis. Ni se restituie astfel pierduta comoară, ascunsă la originile teatrului.

O echitate elementară ne obligă să observăm că regizorul a cerut în primul rînd actorilor săi să depășească supremul disconfort - acela de a se desprinde de toate vechile trucuri și de a o lua de la zero, și că aceștia au acceptat cu veritabil entuziasm noua regulă a jocului, deși le răpea tradiționalele prerogative "avantajoase", supunîndu-i astfel unul set de încercări severe, cu valoare inițiativă. N-a fost numai efortul extraordinar de a învăța un text complet lipsit de repere mnemotehnice și de a-i coordona rostirea cu respirația, cu muzica și cu mișcarea, ci a fost mai ales disponibilitatea de se expune fără automenajamente. Numesc curaj - curaj artistic și curaj pur și simplu - comportarea celor două tinere actrițe distribuite alternativ în rolul fatalei Elena, Carmen Ionescu și Iuliana Moise, suportînd să fie lovite și batjocorite de femelle trolene la modul fizic cel mai dur, dezgolate, minjite cu noroi, și renunțînd cu stoicism la propria podoabă capilară, pe durata reprezentațiilor, spre a-și purta craniul ras la Kojak! În *Chrisotemis*, Simona Mălcănescu și Cerasela Stan își așază fără ostentație pe umeri un boa - nu un penaj colorat, precum divele de varlété, ci un șarpe boa viu, care sisile și undulește, iar actrițelor nu li se zgîrcește carnea pe trup, fiindcă au parcurs un antrenament prin care au învățat să-și controleze reflexele. În alt context, aceste performanțe pot fi eventual considerate drept firești atribute ale eticii profesionale; dar, să nu fim ipocriți - nu ne aflăm în alt context.

Andrei Șerban își urmărește ideea relației cu publicul și în celelalte două montări pe care le semnează în deschiderea stagiunii, chiar dacă de data aceasta "agresarea" spectatorului îmbracă forma tandră a cochetăriei grațios impertinente și a amuzamentului. Faptul că a brodat o puzderie de elemente de coloratură și umor pe canavaua unei piese cu un fond de cruzime și patetism, implantînd chiar, acolo unde articulațiile relativ laxe ale formulei de teatru în teatru o permit, licențe verbale sau de comportament, cu scopul evident de a sfărîma încă un tabu al spectatorului educat pentru o artă pudică pînă la pruderle (Cine are nevoie de teatru?) ori a alcătuit un minimuscal din câteva probe de concurs ale "echipei tinere", folosind cu subtilă ironie un pretext inspirat din Chorus Line, pentru a Instaura o atmosferă surizătoare, amicală, destinsă (Audia), nu înseamnă altceva decît că a intuit răspunsul la întrebarea pe care și-o pun azi la noi majoritatea oamenilor de teatru - și anume, că lucrul cel mai important și mai urgent este de a face ca această relație să-și redobîndească prospețimea, supletea și autenticitatea. Seria spectacolelor Șerban la Teatrul Național din București reprezintă ofensivă talentului liber în alianță cu profesionalismul riguros împotriva formulelor rigide, a stilului muzeal, fals clasicizant, precum și a mimării "firescului". Succesul lor demonstrează că în vreme ce publicul are nevoie de teatru, teatrul are și el nevoie de public ca să respire normal, și că aceste entități comunică pe întreaga clăvatură a stărilor de spirit și a mijloacelor teatrale. Cu condiția ca angajarea să fie sinceră, reciprocă și integrală.

Întrucît ACEASTA NU ESTE O CRONICĂ DRAMATICĂ, imi voi lua libertatea de a spune, în final, ceea ce într-un articol "de specialitate" nu-și are locul: pentru a duce la capăt această strălucită demonstrație, omul Andrei Șerban a muncit ca nimeni altul, de dimineață pînă noaptea tîrziu (cine a mai văzut vreodată un regizor, la teatru, la ora opt dimineața?) vreme de câteva luni, mîncînd pe apucate și dormind pe sponci (sau invers). Un maraton al disconfortului...

Bineînțeles că nu lipsesc, pe margini, anumiți observatori confortabil instalați, care strîmbă din nas cu superioritate: asta știam și noi, ce mare lucru? Mi se pare firesc - așa e viața.

ILEANA POPOVICI